

Сьогодні добровільне медичне страхування розвивається головним чином за рахунок юридичних осіб. Великі корпорації стають основними клієнтами страхових компаній, обсяги добровільного медичного страхування фізичних осіб значно менший. Згідно статистичних даних обсяги страхових премій зростали протягом досліджуваного періоду. Наприклад, страхові виплати страхової компанії Провідна у 2010 році становили 94 млн. грн., а у 2012 році уже 126,2 млн. грн. Страхові виплати таких компаній, як СГ Іллічівське та АХА Страхування навпаки знижувались. Проте, тенденція стабільного зростання страхових премій за договорами добровільного медичного простежується одночасно із зростанням валових страхових виплат. Рівень виплат за даним видом страхування є досить високим, у таких компаніях, як Провідна та АСКА він у 2010 році перевищив 100%.

Також необхідно відмітити, що доля громадян, які мають поліси добровільного медичного страхування в Україні протягом всього досліджуваного періоду не перевищувала позначки у 6%, тому цей ринок є дуже перспективним, а концентрація ринку висока, страхові платежі зосереджені в руках найбільший страховиків.

Висновки. Отже, страховий ринок України розвивається, але перспективи його зростання ще досить високі. На шляху свого розвитку страховий ринок зустрічається з низкою проблем, серед яких ризиковий рівень страхової культури та обізнаності населення в наявних страхових продуктах в Україні, тому випадки шахрайства та порушення і правил страхування з обох сторін як страховика так і страхувальника мають місце. З огляду на це маркетингові підрозділи страхових компаній мають проводити навчальні та інформаційні заходи для наявних та потенційних клієнтів, інформувати населення за допомогою засобів масової інформації. Також існують проблеми з кількістю висококваліфікованих

А. Сабірова, асистент.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

МАРКЕТИНГОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Исследовано современное состояние страхового рынка Украины в посткризисный период, проведено сравнение с докризисным. Рассмотрены основные тенденции развития страхового рынка. Исследованы показатели страховых премий, страховых выплат и уровня страховых выплат среди ТОП 10 страховых компаний по видам страхования.

Ключевые слова: страховой рынок, страховый маркетинг, страховая премия, страховая выплата.

A. Sabirova, assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

MARKETING CHARACTERISTICS OF INSURANCE MARKET IN UKRAINE

The current state of the insurance market of Ukraine in the post-crisis period, by comparison with the pre-crisis was investigated in the paper. The insurance market in the pre-crisis period grew rapidly, but was unable to withstand the economic crisis and suffered a crushing blow. The economic crisis of 2008-2009 led to a decrease of the demand for financial services in general and insurance services in particular. The lack of development of the insurance market created high barriers for responding and adapting to changes that occurred during the crisis.

Keywords: insurance market, insurance marketing, insurance premium, insurance payment.

УДК 368.914
JEL G23, H55

Г. Хемій, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

В статті проаналізовано стан системи державного пенсійного страхування України. Виявлено місце головного фінансового інституту – Пенсійного фонду України та визначено основні аспекти неефективності формування його фінансових ресурсів. З урахуванням цього сформульовано пропозиції щодо основних шляхів подальшого реформування пенсійної системи шляхом забезпечення фінансової стійкості інститутів системи державного пенсійного страхування України.

Ключові слова: пенсійне страхування; система державного пенсійного страхування; пенсійна система; Пенсійний фонд України; фінансова стійкість.

Постановка проблеми. Пенсійне страхування – база і одна з найважливіших соціальних гарантій, яка безпосередньо стосується інтересів непрацездатного населення,

що мають сучасні теоретичні знання, практичні навички та достатній досвід.

Не слід забувати про загальнодержавні проблеми, що затримують розвиток страхового ринку такі, як політична та економічна нестабільність, низький рівень платоспроможності населення, відсутність ефективної законодавчої бази.

Список використаної літератури

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України 2007-2012 рр. [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
2. Журавка О.С. Вплив іноземного капіталу на розвиток страхового ринку України // Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету "Наука й економіка". – 2008. – №1 (9). – С.277–286.
3. Чеберяко О. В. Сегментація страхового ринку // Вісник Київського університету. Серія: Економіка. – 2007. – Вип. 94-95. – С. 80 – 83.
4. Онищенко В.П. Рівень страхових виплат як показник розвитку страхового ринку України / В.П. Онищенко, О.В. Клімчук // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2010. – № 43. – С. 156–163.
5. Рейтинги страхових компаній України [Електронний ресурс] // Форіншурер: [сайт]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife>.
6. Базилюк В.Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – № 133. – С. 5-8.
7. Гаманкова О.О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі / О.О. Гаманкова, В. К. Хлівний // Фінанси України. – 2012. – №5. – С. 58-67.
8. Павленко О. Український страховий ринок: можливості фінансування росту // Фінансовий ринок України. – 2009. – №3. – С.11-12.
9. Пікус Р.В. Теорія та практика гіпотези ефективного ринку / Р.В. Пікус, А.О. Ігнатюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2013. – № 135. – С. 5-7.
10. Ротова Т.А. Страхування: [Навчальний посібник] / Т.А. Ротова – К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2006. – 334 с.
11. Соболь Р.Г. Формування й становлення страхового ринку в Україні // Державне будівництво. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/1/07.pdf>

Надійшла до редакції 04.02.14

а опосередковано торкається і всього працюючого населення будь-якої країни. Кожна держава має реалізувати перелік функцій, серед яких захисна функція грома-

дяє є однією з основоположних. Одним із найважливіших показників ефективної реалізації цієї функції є рівень розвитку системи державного пенсійного страхування, який багато в чому визначає стійкість і динаміку економічного і соціального розвитку країни в цілому.

Система державного пенсійного страхування є сукупністю створених державою правових, економічних та організаційних інститутів і норм, що забезпечує громадянам матеріальне забезпечення у вигляді пенсій.

Вона охоплює всіх непрацездатних громадян похилого віку, інвалідів, осіб, що втратили годувальника, виплати яким здійснюються у формі пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, компенсаційних виплат, додаткових пенсій [1]. Від ефективності функціонування такої системи залежать якісні та кількісні характеристики державного пенсійного забезпечення, що свідчать про рівень соціального, економічного, правового та культурного розвитку суспільства і держави. В свою чергу ефективність фінансування державою пенсійного забезпечення визначається стійкістю Пенсійного фонду України (ПФУ), що є головним інститутом системи державного пенсійного страхування.

В умовах проведення економічних та соціальних реформ в посткризовий період розвитку національної економіки рівень її фінансової стійкості все ще залишається низьким. Тому особливу актуальність та своєчасність здобуває аналіз та вивчення нових методів забезпечення фінансової стійкості системи державного пенсійного страхування України і його головного інституту – ПФУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження фінансової стійкості системи державного пенсійного страхування належить вченим: Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Василик О.Д., Внукова Н.М., Лібанова Е.М., Осадець С.С., Плікус Р.В., Юрій С.І. та інші.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Система державного пенсійного страхування і механізм управління її фінансами вимагають змін, адекватних сучасним економічним, соціальним і демографічним умовам з урахуванням передового світового досвіду, накопиченого фінансовою наукою. Це викликає необхідність глибокого аналізу проблем, пов'язаних з реалізацією пенсійної реформи, її наслідками, функціону-

ванням пенсійної системи, діяльністю Пенсійного фонду України. Необхідність забезпечення соціальної та економічної захищеності громадян, збільшення інвестиційних ресурсів і ослаблення інфляційних процесів викликає підвищений інтерес до пенсійних заощаджень населення з боку вчених і практиків, державних структур, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній, інвестиційних установ. До теперішнього часу залишаються маловивченими теоретичні та методологічні аспекти забезпечення фінансової стійкості системи державного пенсійного страхування України в умовах після кризового періоду.

Метою статті є визначення основних засобів забезпечення фінансової стійкості системи державного пенсійного страхування України та формування фінансових ресурсів Державного Пенсійного фонду України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На етапі становлення та визначення ефективних напрямів розвитку пенсійного забезпечення в Україні найважливішим напрямом соціально-економічної політики залишається поетапне реформування пенсійної системи та забезпечення її фінансової стійкості у довгостроковій перспективі. Адже саме у довгостроковій перспективі фінансова стійкість пенсійного страхування впливає на платоспроможний попит, покращення інвестиційного клімату та загальний рівень життя населення в цілому.

У зв'язку з демографічною, економічною та політичною ситуацією в країні, солідарна складова системи державного пенсійного страхування України стикнулася з проблемою нестачі фінансових ресурсів.

Головним демографічним чинником, що справляє визначальний вплив на весь суспільно-економічний розвиток у ХХІ ст., безперечно, є старіння населення. Процес старіння охопив населення усієї земної кулі. Частка осіб, які досягли "першого порогу старості" (60 років) у населенні світу становить 11%, осіб, старших 65 років – близько 8%. Основним регіоном з найвищою часткою літніх осіб на сьогодні є Європа (майже 22% населення представлено особами у віці 60 років і старше, понад 16% – особи віком 65 років і старше). Україна при цьому не є виключенням (рис.1).

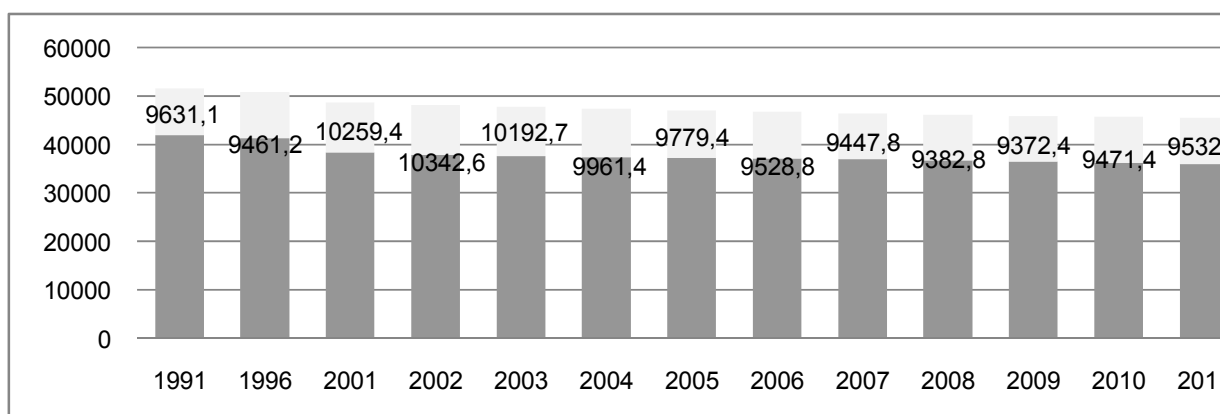

Рис.1. Динаміка розподілу населення України за віком, тис.чол.

*Джерело: побудовано за даними [2].

Наразі в Україні близько 13,5 млн пенсіонерів. І хоча ця цифра залишається стабільною впродовж останніх 15 років, однак, зважаючи на зменшення чисельності населення, частка пенсіонерів стрімко зростає. Якщо у 1959 р. особи старші 60 років становили всього 10% населення, то вже 1991р. цей показник збільшився до 18,6 % (рис.2), а з 2001 року до сьогодні він коливається

в межах 21%-22%. Згідно прогнозам Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України в 2050 р. цей показник досягне 32 % (рис.2.). Уже тепер, за даними Інституту демографії, на 100 платників пенсійних внесків припадає 86,2 пенсіонера, а в 2026 р. їхня чисельність зрівняється [3]. У 2050 р. на 100 працівників припадатиме 142 пенсіонера [3].

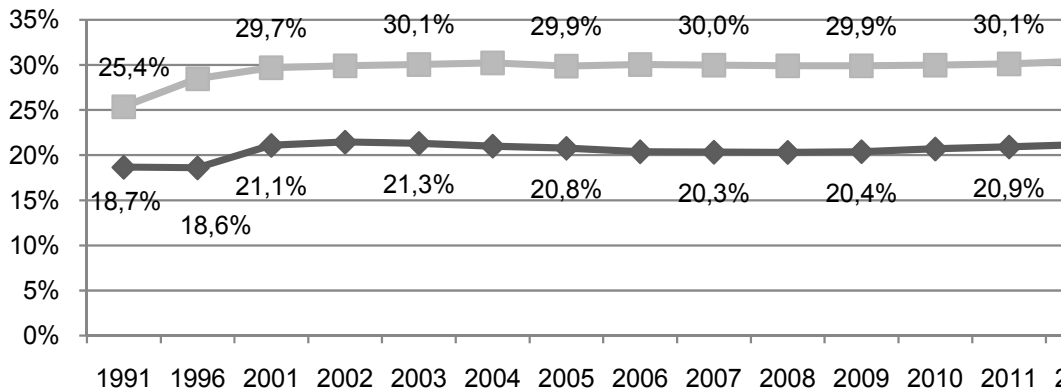

Рис. 2. Частка населення літнього віку у загальній кількості населення України, %

*Джерело: побудовано за даними [2, 3].

Становище із забезпеченням фінансування пенсій нехай і повільно, але неухильно погіршується – відношення числа працюючих до числа пенсіонерів падає, і в найближчі десятиліття цей тренд змінити буде неможливо, масове старіння населення неминуче. Тому досягнення збалансованості Пенсійної фонду, а також забезпечення його стійкості до системних ризиків – найважливіша умова забезпечення стабільності економічного розвитку.

Високі пенсійні зобов'язання відволікають ресурси економіки від цілей розвитку, ставлять під загрозу виконання державою своїх функцій. Фактична кількість платників внесків є набагато меншою, ніж кількість працездатних, а кількість пенсіонерів – більшою, ніж кількість осіб у непрацездатному віці. Ця ситуація ускладнюється поширенням неформальної зайнятості, внаслідок чого лише 75% загальної кількості зайнятого населення сплачують пенсійні внески.

Поряд з розвитком сучасних ринкових відносин розвивається і тінювий сектор економіки. Сьогодні в Україні близько 45-50% заробітної плати виплачується неофіційно. Основним негативом такої заробітної плати для працівника є відсутність соціальних гарантій: право на відпустку, зокрема додаткову та без збереження заробітної плати, відпустку на час вагітності та пологів, права на оплату листа непрацездатності, права на достроковий вихід на пенсію тощо. В свою чергу відсутність підтримки розвитку малого та середнього бізнесу та високе податкове навантаження зменшує зацікавленість підприємців сплачувати офіційну заробітну плату своїм працівникам. Для успішного забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи України потрібно проводити ряд стимулюючих та контролюючих заходів для виведення заробітних плат з тіні.

У ході економічних реформ, у процесі створення нової пенсійної системи в Україні була сформована система пенсійного страхування для вирішення завдань фінансового захисту населення в старості. Акумуляція, зберігання і використання накопичених коштів здійснюється через пенсійні фонди – державний і недержавні пенсійні фонди, та страхові компанії. Всі вони входять у фінансову систему України, є великими фінансовими інститутами з мобілізації грошових засобів, що використовуються на виплату пенсій.

Головним інститутом системи державного пенсійного страхування на сьогодні є Державний Пенсійного фонду України. Його робота базується на засадах солідарності й виплати пенсій із сформованого бюджету. Саме від його фінансової стійкості в першу чергу залежить стійкість всієї системи державного пенсійного страхування України.

Пенсійний фонд є органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та підготує документи для її виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснює адміністративне управління Накопичувальним фондом та інші функції, передбачені чинним законодавством та статутом Пенсійного фонду [4].

Фінансові ресурси системи державного пенсійного страхування, регульовані бюджетом Пенсійного фонду України, відповідно до ст.72 закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" формуються за рахунок таких джерел [4]:

- надходження від сплати єдиного внеску;
- коштів державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду у випадках, передбачених законодавством;
- інвестиційного доходу, що отримується від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;
- суми від фінансових санкцій та пені;
- благодійних та добровільних внесків юридичних та фізичних осіб тощо.

Таким чином, Державний Пенсійний фонд України виконує функції консолідації, зберігання і використання фінансових ресурсів державного пенсійного страхування. Консолідовані в ньому кошти складають фінансову основу системи державного пенсійного страхування України. Формою реалізації цієї функції є бюджет ПФУ. Тому від стійкості і ефективності формування та використання даного фонду багато в чому залежать рівень і якість пенсійного страхування громадян.

На сьогодні бюджет Державного Пенсійного Фонду України є розбалансованим. Однією з причин цього можна назвати невідповідність підвищення державних соціальних гарантій сучасним економічним реаліям. Так, коефіцієнт зростання середнього розміру пенсії в окремі періоди перевищував темп приросту заробітної плати. Загальноприйнятим показником рівня пенсій є коефіцієнт заміщення, тобто відношення середньої пенсії до середньої заробітної плати. Відповідно до норм Міжнародної організації праці, він має становити не менш як 40%. За останні десять років цей коефіцієнт в Україні збільшувався і у 2009 році досяг свого пікового значення – 49%. Але останні роки характеризуються вагомим коливанням даного показника (табл.1).

Таблиця 1. Співвідношення середньомісячного розміру пенсії до середньомісячної заробітної плати у 2003-2013 роках

Роки	Середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного працівника, грн	Середньомісячний розмір пенсії в розрахунку на одного пенсіонера, грн	Коефіцієнт заміщення, %
2003	462	136,6	29,6
2004	590	182,2	30,9
2005	806	316,2	39,2
2006	1041	406,8	39,1
2007	1351	478,4	35,4
2008	1806	776,0	43,0
2009	1906	934,3	49,0
2010	2239	1032,6	46,1
2011	2633	1151,9	43,7
2012	3026	1253,3	41,4
2013	3268	1470,7	45,0

*Джерело: побудовано за даними [2].

Така ситуація призвела до розбалансування взаємозалежності між головними показниками рівня життя населення України, що своєю чергою спричинило виникнення дефіциту коштів Пенсійного Фонду України. Так, дефіцит Пенсійного фонду України, визначений на 2014 рік законодавством, має зрости порівняно з 2013 роком, і складатиме 22,1 млрд грн. (табл.2).

Субсидування дефіциту Пенсійного фонду є найбільшим і постійно зростаючим напрямком витрачання коштів державного бюджету України. При цьому близько чверті всіх пенсійних виплат проводиться за рахунок коштів Державного бюджету України. Так, видатки за рахунок Дежбюджету у 2014 році мають скласти 87,4 млрд. грн., що становить приблизно 35% усіх видатків Пенсійного фонду України [5].

Таблиця 2. Дефіцит Пенсійного фонду України

Рік	Дефіцит бюджету ПФУ
2009	13,1
2010	26,6
2011	17,8
2012	15,3
2013	21,8
2014	22,1

*Джерело: побудовано за даними [6].

У випадках нестачі власних коштів для фінансування поточної виплати пенсій, включаючи ті, які повинні забезпечуватися надходженнями з державного бюджету, з кінця 2013 року Пенсійному фонду надано право залучати кошти, яких бракує у вигляді кредитів комерційних банків. При цьому покриття витрат, пов'язаних з обслуговуванням банківських кредитів, за законом забезпечується державним бюджетом України [5]. Все це свідчить про брак коштів і неефективність проведення державної політики доходів, яка є складовою державної соціальної політики.

Рівень стійкості системи державного пенсійного страхування заснований на показниках, які відображають наявність дефіциту або профіциту власних коштів Державного Пенсійного фонду. В даний час, згідно з даними статистики, пенсійна система України є платоспроможною тільки за фінансової підтримки з боку державного бюджету. З кожним роком ступінь фінансової самостійності Державного Пенсійного фонду скорочу-

ється. Даний факт говорить про нестабільність системи державного пенсійного страхування загалом.

Грошовий характер Державного Пенсійного фонду, як одна з його основних ознак, дозволяє організувати його ефективне функціонування, так як його формування відбувається в процесі перерозподілу ВВП суспільства. Проте на сьогодні характерним є стрімке зростання видатків Пенсійного фонду України у відсотках до ВВП (рис.3). Пенсійні видатки зростають випереджувальними темпами порівняно з можливостями економіки щодо їх забезпечення: питома вага пенсійних видатків у ВВП в Україні – одна з найвищих у світі й має тенденцію до збільшення. Так, у 2007 році на пенсії було спрямовано 13,9% ВВП, у 2008р. – 15,8 %, а у кризовому 2009 р. цей показник став найбільшим і становив 18,3% від ВВП країни. При цьому трансферти з держбюджету склали майже 40% доходів Пенсійного фонду, тоді як для розвинутих країн світу цей показник не перевищує 7%.

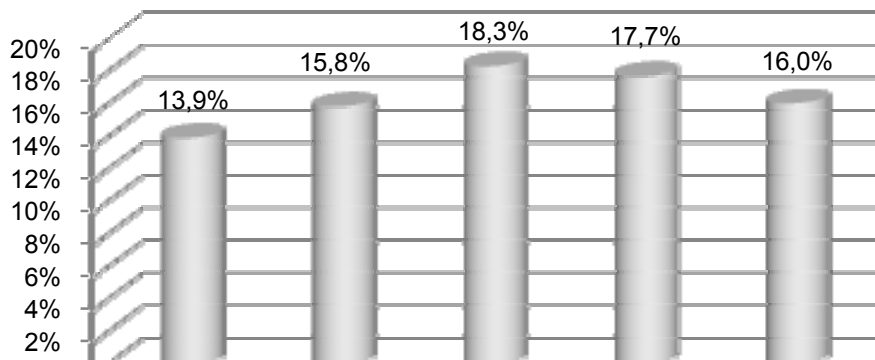

Рис.3. Частка видатків Пенсійного фонду України у ВВП, %

*Джерело: побудовано за даними [3, 6].

Старіння населення та стрімке зростання видатків Державного Пенсійного фонду України призводять до значних проблем для системи державного пенсійного страхування України. Україна відстає від країн пострадянського простору у проведенні пенсійних реформ і створенні адекватної до ринкових умов системи соціального захисту громадян, які втратили працездатність.

Так, розглядаючи структуру пенсійних виплат, можна сказати, що більшість видатків Державного Пенсійного фонду здійснюється на виплату пенсій за віком. На другому місці є пенсії за інвалідністю (рис.4). При цьому із загального числа пенсіонерів працюючі пенсіонери становлять 22,5% (3,1 млн. осіб).

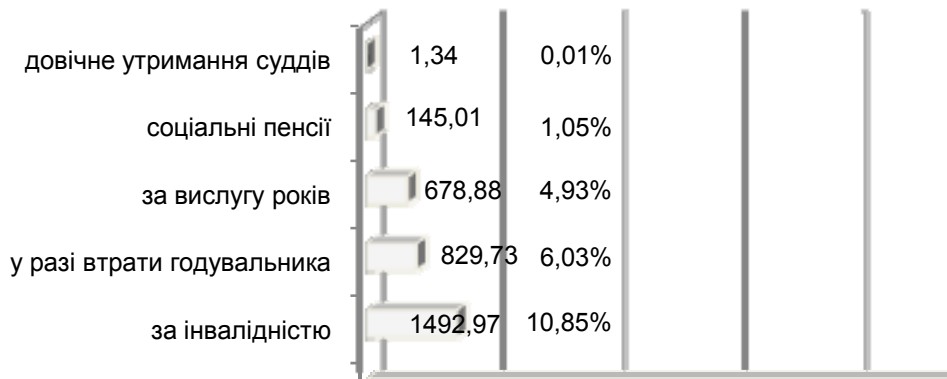

Рис.4. Розподіл пенсіонерів за видами пенсій

*Джерело: побудовано за даними [7].

У сформованих умовах все більш актуальними стають питання забезпечення реальної фінансової стійкості Державного Пенсійного фонду та ефективного управління його фінансовими ресурсами. Однак у найближчий час, і особливо в довгостроковій перспективі, вони не можуть бути вирішені за допомогою тільки оперативних заходів щодо мобілізації страхових внесків та залученню коштів з державного бюджету для фінансування передбачених законодавством пенсійних виплат, без аналізу причин та прийняття дієвих заходів щодо зменшення залежності ПФУ від державного бюджету. Глибинні причини фінансової нестійкості ПФУ не можуть бути нівельовані і тим більше усунені без докорінної зміни стратегії формування та використання його фінансових ресурсів.

Отже, серед основних причин фінансової незбалансованості Державного Пенсійного фонду України можна виділити такі:

1) в Україні повною мірою функціонує лише солідарний рівень пенсійного страхування, тоді як впровадження II рівня (обов'язкової накопичувальної системи) постійно відкладається, розвиток добровільного пенсійного страхування обмежується нерозвиненістю фондового ринку, низьким рівнем доходів і недовірою населення до фінансових інститутів [8];

2) чинна система державного пенсійного страхування залежна від демографічної ситуації в країні, якій притаманне старіння населення;

3) середній і малий бізнес відчувають великий податковий тягар, що активує зростання неофіційних заробітних плат та зайнятості в цілому, що в свою чергу звужує базу нарахування пенсійних внесків;

4) населення країни має високий рівень недовіри як до державної, так і недержавної складових пенсійної системи, відсутні стимули до платежів страхових пенсійних внесків. Потрібно зазначити, що ці фактори тісно пов'язані один з одним. Притаманна їм пропорційна взаємозалежність може змінитись обернено пропорційно. Так, чергове підвищення ставок страхових пенсійних внесків може призвести не до зростання доходів ПФУ, а до їх падіння через зниження збирання.

5) непропорційне збільшення розмірів пенсійних виплат, що не базуються на фактичній сплаті страхових внесків;

6) низький рівень оплати праці, виплата заробітної плати в натуральній формі та заборгованість з її виплати;

7) наявність заборгованості зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування серед підприємств, установ і організацій;

8) підвищення мінімального розміру пенсії за віком до рівня прожиткового мінімуму, що не узгоджено із зростанням заробітної плати та реальними фінансовими можливостями Державного Пенсійного фонду;

9) недостатня диверсифікованість методів пенсійного страхування тощо.

Всі вищезазвані причини призводять до руйнування пенсійної страхової системи, оскільки витрати на пенсійне забезпечення покриваються лише на 65% надходженнями від страхових внесків. Якщо не змінити ситуацію, страхові принципи в пенсійному забезпеченні буде знівельовано.

Забезпечення фінансової стійкості системи державного пенсійного страхування України можливе завдяки наступним заходам:

- розширення бази нарахувань страхових внесків за рахунок легалізації та підвищення рівня заробітної плати – через оформлення трудових відносин, посилення ролі соціального діалогу під час установлення рівня доходу, з якого справляються внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, скорочення неповної зайнятості та безробіття;

- посилення контролю і відповідальності за дотримання законодавства про оплату праці та сплату страхових внесків;

- зниження ставок єдиного соціального внеску для підприємств та поетапного запровадження паритетної сплати страхових внесків страхувальниками та застрахованими особами;

- виключення можливості ухвалення рішень про перегляд розмірів пенсій без врахування реальних можливостей бюджету Державного Пенсійного фонду

- надання державних гарантій збереження коштів, інвестованих через недержавні пенсійні фонди та керуючі компанії;

- інформаційна робота з населенням з метою підвищення зацікавленості громадян у формуванні пенсійних накопичень і самостійному виборі напрямів інвестування на третьому рівні пенсійної системи;

- визначення чітких умов і термінів запровадження обов'язкової накопичувальної системи;

- підвищення рівня інформованості громадян про можливості інвестування коштів пенсійних накопичень на фінансовому ринку і про їх права як інвесторів тощо.

При запровадженні другого рівня пенсійної системи України необхідно врахувати досвід сусідніх країн та передбачити можливі труднощі реалізації оптимістичного сценарію. Запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні повинне бути комплексним і враховувати всі можливі загрози. Адаже досвід сусідніх країн показує, що можливим є політичний вплив на обов'язкові пенсійні накопичення в разі великого дефіциту державного бюджету. Така ситуація відбулася в Угорщині, де накопичувальна система була запроваджена ще у 1998 році. Проте у 2010 р. парламент цієї країни призупинив сплату внесків на індивідуальні рахунки працівників у системі другого рівня і санкціонував переведення коштів другого рівня до солідарної системи першого рівня. Фактично, ці тимчасові зміни стали постійними, оскільки учасники мали перевести свої накопичені пенсійні права знову до держави, якщо не хотіли ризикувати втратити пенсійні права у солідарній системі. Можливі заходи такого характеру на сьогодні і в інших країнах (наприклад, Польщі та Росії). Отже, для того, щоб забезпечити ефективність загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи, потрібно, щоб фінансування пенсій для існуючих та майбутніх пенсіонерів було спроможним витримати відволікання частини внесків до приватного сектору.

Другий та третій рівень пенсійної системи може частково перейняти на себе тягар ПФУ і зменшити його дефіцит за рахунок поділу зобов'язань та відтоку страхувальників з державного сектору у недержавний. Тому високий рівень дохідності пенсійних заощаджень другого та третього рівня пенсійної системи у довгостроковому періоді є обов'язковою умовою сьогоднішнього дня. Так, збереження коштів населення від інфляції може забезпечити диверсифіковане вкладення пенсійних накопичень на світовому фінансовому ринку. Адаже на сьогодні недостатність надійних інструментів на фінансовому та фондовому ринках України не здатні поглинути грошові потоки, створені накопичувальним компонентом пенсійної системи, забезпечуючи при цьому індивідуальним інвесторам розумну прибутковість і одночасно гарантуючи збереження пенсійних активів. Міжнародний досвід на прикладі Казахстану і Чилі, котрі вкладали пенсійні накопичення лише в свій фондовий ринок, показує високі ризики різких падінь вартості пенсійних накопичень.

А. Хемий, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

Вкладення ж на світовому фондовому ринку, за умови розумної диверсифікації, може дозволити істотно знизити ризик і розмір спаду та збільшити дохідність інвестицій. Це може якісно збільшити довіру населення до накопичувальної складової пенсійного страхування. Проте відтік коштів не є вигідним для професійних учасників фінансового ринку, тому має бути знайдений оптимальний баланс в розміщенні пенсійних накопичень всередині і зовні країни.

Висновки. Аналіз системи державного пенсійного страхування України показав, що на сьогодні вона є нестійкою. Основними причинами є розбалансованість бюджету Пенсійного фонду України, що в свою чергу пов'язана зі зростанням видатків на численні виплати, не підкріплені адекватними надходженнями страхових платежів і щорічне збільшення залежності ПФУ від державного бюджету України.

Забезпечення фінансової стійкості як здатності виконати свої коротко-, середньо- і довгострокові зобов'язання перед громадянами, що досягли пенсійного віку, в сучасних умовах можливо через ефективний розвиток накопичувального компонента і перелив пенсійних заощаджень з державного сектору у недержавний. Це передбачає не тільки збереження накопичувальних коштів, але і їх примноження. Успішна реалізація накопичувальної складової пенсійного страхування залежить від трьох основних чинників: здібності фінансового ринку продуктивно розмістити потік коштів накопичувальної системи, можливості для фізичних осіб отримати розумний рівень доходу від таких заощаджень та гарантії щодо пенсійних активів. Для досягнення цих цілей необхідна макроекономічна стабільність і активне провадження реформи вітчизняного фінансового ринку.

Список використаної літератури

1. Страхування: Підручник / [В.Д. Базилевич, О.Ф. Філонюк, К.С. Базилевич, Р.В. Пікус та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
2. Звіти Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Звіти та прогнозні дані інституту демографії і соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua>.
4. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 09.07.2003 № 1058-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: www.rada.gov.ua. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
5. Закон України "Про державний бюджет України на 2014 рік" від 16.01.2014 № 719-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: www.rada.gov.ua. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.
6. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>
7. Звіти міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mlsp.gov.ua>
8. Комітет з економічних реформ при Президентові України. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>

Надійшла до редакції 15.01.14

ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО СТРАХОВАНИЯ УКРАИНЫ

В статье проанализировано состояние системы государственного пенсионного страхования Украины. Обозначено место главного финансового института – Пенсионного фонда Украины и определены основные аспекты неэффективности формирования его финансовых ресурсов. С учетом этого сформулированы предложения относительно основных путей дальнейшего реформирования пенсионной системы путем обеспечения финансовой устойчивости институтов системы государственного пенсионного страхования Украины.

Ключевые слова: пенсионное страхование; система государственного пенсионного страхования; пенсионная система; Пенсионный Фонд Украины; финансовая устойчивость.

A. Khemii PhD, Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FINANCIAL STABILITY OF THE UKRAINE NATIONAL SYSTEM OF PENSION INSURANCE

The system of pension insurance is a combination of created by the state legal, economic and organizational institutions and norms, providing financial support to citizens in the form of pensions. In the article analyzing the demographic situation and the condition of pension payments in the country today. In the terms of economic and social reforms, the level of financial stability the pension system is low. Therefore important is the analysis and exploring new methods to ensure financial stability of the Ukraine national system of pension insurance. The main institution of the national pension insurance is the National Pension Fund of Ukraine.

Keywords: pension insurance; national system of pension insurance; pension system; the Pension Fund of Ukraine; financial stability.

УДК 338.242
JEL L 83

К. Кучеренко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОЦІНКА ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ФАКТОРІВ РИЗИКУ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ

Розглянута проблема впливу глобальних факторів ризику на процес формування міжнародного туристичного бренду. Наводиться перелік ризиків, що впливають на процес формування туристичного бренду. Зазначено, що наведені ризики можуть носити як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Дані ризики є наслідком невизначеності, що впливають на розвиток туризму в кожному окремому географічному регіоні.

Ключові слова: бренд; ризик; невизначеність; туризм; чинники.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування брендів з розвитком ринкових відносин глобального характеру зростає. Панівні позиції в економіці здебільшого належать компаніям з великим досвідом та сформованими брендами. Загальноприйнята теорія бренду полягає у необхідності його створення на довгий термін для накопичення основного капіталу бренду – лояльності "споживачів". Саме лояльність присутня лише у разі довготермінового існування бренду. "Споживачами" бренду як комерційного, так і національного можуть бути і класичні "комерційні" клієнти, і інвестори, і інші суб'єкти чи контрагенти.

В сучасних умовах зростання туристичного інтересу до різних країн і народів, імідж країни відноситься до найважливіших факторів, що впливають на вибір іноземними туристами місць відпочинку. Основним питаннями, що турбують туристів в процесі визначення з країною подорожі, є як ті, що можна віднести до загального іміджу держави (культурний рівень, екологічна ситуація, криміногенна обстановка, національна та релігійна толерантність, політична та економічна стабільність), так і ті, що стосуються розвитку туристичної індустрії (наявність рекреаційних ресурсів та комфортність відпочинку, співвідношення рівня сервісу рівню цін, безпека подорожі, цілість багажу і таке інше). У більшості випадків рішення залежить не від того, що потенційний турист володіє вичерпною інформацією про країну, а від сформованих стереотипів, інформації в засобах масової інформації, відзвівів інших туристів. Іноді вони можуть навіть не відповідати дійсності. В таких умовах погана репутація, або відсутність такої можуть звести нанівець зусилля щодо розвитку в'їзного туризму в країні. Таким чином, імідж та репутацію держави необхідно розглядати як її стратегічне надбання.

На початку XXI століття туризм став глобальним явищем сучасності, що характеризується проявом суперечливих тенденцій інтеграції і диференціації у міжкультурних, економічних, політичних взаємодіях [1]. Формування глобального туристичного ринку обумовлює зростаючий інтерес до дослідження феномену "бренд території", що впливає на процес просування території як об'єкта туристичного інтересу, який являє собою відомий об'єкт або комплекс об'єктів природної, культурно-історичної спадщини, це ті визначні пам'ятки, які показують гостям території в першу чергу, без озна-

йомлення з якими знайомство з цією місцевістю зазвичай вважається неповним, а також ті умови, які сприяють або перешкоджають відвідуванню цих місць, впливають на сприйняття території туристами [2].

Бренд території, на думку Н. Тихонової, є її символом, створює реальні передумови для формування символічного бренд-капіталу території, роблячи її привабливою і бажаною для зовнішніх і внутрішніх споживачів. Символічний капітал є тоді, коли є люди (соціальні агенти), які вважають, що ви володієте чимось цінним, що формалізовано у будь-якому символі. Іншими словами, бренд території, виражений конкретним символом (знаком), здатний стати повноправним учасником комунікативного простору, а, отже, брати участь у створенні нової реальності [3, с. 6].

Сильний туристичний бренд країни відіграє важливу роль в розвитку і залученні нових ресурсів в країну, як фінансових, так і людських. У формуванні міжнародного туристичного бренду країни національний брендинг або брендинг країни є процесом створення образу країни, заснований на її позитивних національних цінностях.

Брендинг країни являє собою технологічну послідовну діяльність органів державної влади, громадськості, бізнес-еліти і усіх зацікавлених груп осіб у формуванні позитивного пізнаваного образу території з метою підвищення її конкурентоспроможності.

У традиційному трактуванні імідж бренду є найголовнішим показником її форми. Нині найважливішою категорією в управлінні брендом визнається його капітал. Капітал бренду складають свідомість бренду, лояльність, сприймана якість і асоціації з брендом.

Міжнародний туризм в широкому сенсі розглядається як сфера розвитку особистої та соціальної культури, розкриття духовного потенціалу людини, відродження і збереження національних традицій, культурної спадщини народу.

Міжнародний туристичний бренд країни – це надзвичайно важливий концепт у сучасному світі. В результаті глобалізаційних процесів, країни вимушені конкурувати між собою за отримання уваги, поваги і довіри інвесторів, туристів, споживачів, іммігрантів, засобів масової інформації і урядів інших держав. Таким чином, потужний національний бренд дає значну перевагу в конкурентній боротьбі. Для будь-якої країни дуже важливе усвідомлення того, як її сприймають у світі, як її досягнення і